

mnenj pa je v esejistično ali pa strokovno naravnanih prispevkih simpozija Slovenskega PEN vendarle čutiti potrebo po kulturni in duhovni prenovi, brez katere Slovenci ne moremo postati državniški narod. Kot da moramo prerasti svojo lastno samopodobo, če želimo Slovenijo prepustiti zanamcem.

Marija Klobčar

Jurij Šilc, *Zgodovina župnije Šmartno pod Šmarno goro*. Šmartno pod Šmarno goro: Župnijski urad, 2001. 312 str., foto., ilustr.

Jurij Šilc in Milan Medved, *Tacenski sodarji*. Tacen: Turistično društvo Šmarna gora, 2001. 128 str.

V času po osamosvojitvi Slovenije se je razvilo, skoraj bi lahko rekli, neke vrste gibanje, ki ga spodbuja nastanek številnih novih občin. V zadnjih desetih letih se je veliko slovenskih krajev predstavilo v samostojnih knjigah. Nekatere napišejo strokovnjaki samostojno, v drugih so povabljeni specialisti za posamična strokovna področja, za tretje so zaslužni lokalni navdušenci, najpogosteje pa v njih sodelujejo lokalpatrioti in strokovnjaki. Tako nastajajo nekakšne krajevne monografije. Precej redkeje so zasnovane glede na katero od gospodarskih dejavnosti. Jurij Šilc, dr. elektrotehniških znanosti, se je preskusil v obojem. Kljub svoji visoki strokovnosti v poklicu ni izgubil občutka za vrednote, ki opredeljujejo prostor njegovega odraščanja in bivanja. Sad tega njegovega interesa so tri knjige, biografija o Mateju Gradišku – Faustu, ki je izšla pred leti, medtem ko sta zadnji dve, *Zgodovina župnije Šmartno pod Šmarno goro* in *Tacenski sodarji* v soavtorstvu z Milanom Medvedom izšli skoraj hkrati, leta 2001.

Prvi knjigi daje ton domačin škof Alojz Uran s predgovorom, ki ni zgolj uslužno dejanje avtorju, temveč kljub temu da je presijana z osebnimi spomini in občutji, majhna analiza razmer v župniji v času od druge svetovne vojne naprej. Sledi zgodovinski oris župnije vse od njenega začetka, ko je spadala v mengeško pražupnijo, do novih pobud v samostojni slovenski državi. Ko se oči lahko napasejo na številnih fotografijah stavbne sakralne dediščine v omenjeni župniji, so na vrsti bolj posebna poglavja, in sicer o mašnih in drugih ustanovah, ki so vsaj za določeno obdobje zagotavljale duhovnikom materialno varnost. Preden se je župnija Šmartno pod Šmarno goro zaokrožila v današnjo obliko šele tik pred drugo svetovno vojno, so nekatere današnje njene vasi in mestna naselja spadala v šmarsko, vodiško, smleško in mengeško župnijo. Zato so v seznamu dušnih pastirjev navedeni tudi župniki omenjenih iz omenjenih župnij. Samoumevno je, da je velika pozornost posvečena cerkveni arhitekturi, najprej župnijski cerkvi in nato podružnicam in končno kapelicam in vaškim znamenjem. Poglavja na koncu dopolnjuje bogat razdelek fotografij s spomina vrednimi rojaki in iz župnijskega življenja. Na koncu so dodani drobci iz zgodovine posameznih vasi, verjetno, kolikor jim je bilo mogoče priti na sled pri raziskovanju cerkvene zgodovine v omenjeni župniji. Za kaj gre, je mogoče zaslutiti iz podnaslovov: Iz najstarejših časov, Izvor krajevnih imen, Gradič Rocen, Občini Rašica in Šmartno pod Šmarno goro, Prebivalstvo in razvoj vasi, Obrt in industrija, Tacenski brodarji in mostarji, Društva in družabno življenje, Mesto želi na vas. Predvsem iz dodanih seznamov literature, virov, faksimilov listin, uporabljenih fotografij in seznamov imen se vidi, da je avtor sodeloval s strokovnjaki za posamična področja. V svoji zahvali takoj na začetku jih našteje celo vrsto.

Druga knjiga, *Tacenski sodarji*, bi lahko imela podnaslov govornica fotografij. Res je na začetku približno za eno avtorsko polo strnjene besedila o začetkih sodarstva v Tacnu in najpomembnejših sodarskih rodbinah med 18. in 20. stoletjem in o sodarski zadrugi v tem kraju. Toda čar dajejo knjigi stare imenitne fotografije z izjemno popolnimi podatki o osebah na njih. Za izkušeno etnologovo oko pa so sporočilne še drugače, največ bi imela od nje raziskovanje oblačilne kulture in nekaj tudi preučevanje stavbarstva. Fotografije o delu v sodarskih delavnicah uvede daljše besedilo na to temo, končata pa ga dve navihani pripovedi, povezani s trgovino. Knjigo poživi nekaj fotokopiranih aktov iz upravnega poslovanja sodarjev in risbe orodja, ki so ga rabili pri svojem delu. Na koncu je leksikonsko predstavljen še kraj, kjer se je sodarska obrt razvila, torej Tacen, sledijo literatura, viri in pojasnila o nekaterih posebnih sodarskih izrazih.

Marija Stanonik

Vrtojbenska pamet. Ljudsko besedno izročilo iz Vrtojbe (zbral in za tisk pripravil Renato Podbersič). Vrtojba: Kulturno društvo Tojva a. D. 1200, 2001. 79 str., ilustr.

Kakšno lepo knjigo sem prejela iz Kopra za božič 2001. Zakaj bi tega ne povedala z veselim srcem. Bralec ob njej dobi občutek, da ga ima nekdo rad in ga spoštuje, ko prihaja k njemu s tako lepim darom. Vsa je v barvi zemlje, v rjavem tonu, tako papir kot tisk in številne fotografije, profesionalno, da ne rečem umetniško urejena, da jo je užitek vzeti v roke.

Zame je seveda še pomembnejša vsebina knjige. Zelo smiselno je, da je na začetku, čeprav na kratko, predstavljena zgodovina kraja in njegovega kulturnega delovanja, ki mu daje piko na i Kulturno društvo Tojva a. D. 1200.

Sledi predgovor avtorja knjige g. Renata Podbersiča, kako je prišlo do te knjige. Prav ganilo me je, ko razlaga, kako ga je k zbiranju pregovorov in podobnih drobnih besednih zvez napeljala knjiga, ki jo je leta 1993 izdalo Kulturno društvo Štandrež z naslovom *Iz kmečkih korenin sem pognal, saj imamo ob pričujoči knjigi živ dokaz, da (tudi dobri!) zgledi vlečejo*. Da bi le bilo vedno več takih primerov! Prav tako se globoko strinjam z avtorjem, da »ljudska govornica ni nekaj preprostega, revnega, nedognanega. Nasprotno! Dostikrat je bogatejša od tuje knjižne učenosti, ker zna po domače, s primerami iz vsakdanjega življenja oprijemljivo izraziti tudi pojme, lastnosti, značilnosti« (str. 9). Iz knjige pa veje tudi redka ljubezen do rojstnega kraja, ljubezen ki je danes med izobraženci – včasih se mi tako zdi – kar preveč zapostavljena. Avtor knjigo namenja »Vrtojbencem, potem pa tudi drugim Slovencem, da bi se zavedali vrednosti domačega ljudskega izročila in ga ne pozabili spričo tujščine, ki sili k nam kot nekaj imenitnejšega« (str. 8). Dobro bi bilo, da bi si vsi Slovenci bolj utrjevali svojo narodno hrbtnico, da bi nas ne premamila tako hitro tuja blišč in cvenk.

»Nabrano besedno izročilo je predstavljeno v štirih poglavjih.« Tako pojasnjuje avtor in nadaljuje: »V prvem so pregovori in njim podobni izreki, zaradi preglednosti razvrščeni po vsebini v več skupin. Drugo poglavje naj pokaže slikovitost vrtojbenske govornice, spet tako, da je tisto, kar izraža isto misel, skupaj. Tretje poglavje prinaša izreke o vremenu. Nekateri so nastali očitno iz izkušnje Vrtojbencv, drugi so splošno slovenski. Tudi za četrto poglavje velja, da v njem ni vse samo vrtojbensko. Podobno izražanje